

Лазебна Н. В.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії та практики перекладу

Національного університету «Запорізька політехніка»

ЛІНГВО-КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ УТВОРЕННЯ КОНСТИТУЕНТІВ АНГЛОМОВНОГО ДИГІТАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. Статтю присвячено окресленню орієнтирів лінгвістичних досліджень сучасного англомовного дигітального дискурсу. Останній визначається як дискурс, конструювання якого відбувається за допомогою цифрових засобів передавання інформації. Ключовими рисами сучасного англомовного дигітального дискурсу є мультилінійність, мультимодальність, мобільність та інтерактивність. Також наводиться опис конститuentів англомовного дигітального дискурсу. Для детального дослідження мотиваційних механізмів утворення використовуються методи когнітивної лінгвістики, а саме для виявлення та охарактеризування структури значень мовних одиниць під час переходу від реального світу до реальностей віртуального світу з відоміною структурою. Стверджується, що структура більшості складних терміноодиниць у галузі англомовного дигітального дискурсу є прозорою. У статті розглянуто особливості мовної картини світу, способи її вияву в мові, її роль у мисленні людини і вплив на формування досліджуваних конститuentів (термінів). Терміносистеми сучасних галузей науки й техніки характеризуються постійним лексичним оновленням у зв'язку зі стрімким розвитком цих галузей. Саме тому виникає потреба у впорядкуванні, стандартизації, уніфікації термінологічної лексики задля створення єдиного інформаційного простору й забезпечення ефективного комунікації наукових спільнот і фахівців із різних країн. Семантика похідного слова повністю відповідає семантиці його елементів. Очевидно, такі складні слова походять від словосполучень. Утворення і вживання досліджуваних конститuentів (термінів) є функціонально виправданим, оскільки вони більш точно описують процес або об'єкт, ширше розкривають поняття. При цьому можна дослідити логічну градацію устрою віртуального світу стосовно людини та її оточення. Нові підходи до вивчення проблематики словотворення конститuentів (англомовних комп'ютерних термінів) базується на лінгвокогнітивному механізмі утворення їх образної та емотивної сутності. Поява нових англомовних конститuentів дигітального дискурсу (англомовних комп'ютерних термінів) та нових значень наявних термінів відбувається також у результаті метонімічного зрушення значень слів, коли відбувається вторинна наукова ідеалізація об'єкта. Завдяки статичним ознакам та концептам англомовного дигітального дискурсу досягається емоційність, колорит, емоційно-імперативне значення, устатковуються новітні погляди на денотативне та конотативне значення досліджуваних одиниць.

Ключові слова: дискурс, англомовний дигітальний дискурс, конститuent, ономазіологія, емотивність, мовна одиниця.

Постановка проблеми. У процесі пізнання реальності людина створює сукупність способів її ідеального віддзеркалення. Пізнавальна діяльність приводить до виникнення кар-

тини світу, яка закріплюється в етновмі та знаходить статус мовної картини світу. Якщо картина світу невинно розвивається залежно від науково-технічного прогресу, то мовна картина світу, будучи консервативнішою, закріплюється в мовних формах та існує століттями. Значення мовної одиниці зазнає історичних змін, а її внутрішня форма, одного разу зафіксована засобами плану вираження, залишається незмінною. У внутрішній формі мови (і в мовній картині світу) відбиті результати безпосереднього сприйняття дійсності [12].

Виклад основного матеріалу. Значення й образна основа знака перебувають у складному відношенні, чим демонструють взаємодію та взаємозв'язок когнітивної й мовної картин світу. Встановлення паралелей між емоціями та образами і суміжними явищами (фізичними відчуттями та ін.) дає можливість зрозуміти, як і з чого в тій чи іншій лінгвокультурі поступово формувалися концепти емоційних станів та яким чином вони імплантувалися в термінологічну систему певної мови [11].

Іншим завданням, що вирішується в руслі лінгвокогнітивного підходу до емотивних та образних конститuentів англомовного дигітального дискурсу, є опис когнітивного змісту емоцій, тобто знання про структуру того класу ситуацій, у яких виникає та або інша емоція або той чи інший образ. Виявленню того, як у семантиці мовних знаків відбивається когнітивний зміст емоцій, присвячена частина лінгвокогнітивних досліджень у цій сфері [1, 3, 4, 5, 8, 9 та ін.]. Визначаємо *англомовний дигітальний дискурс як письмовий процес і результат взаємодії учасників комунікації, опосередкованої комп'ютерними технологіями, або тематично з ними співвіднесеними текстами, які безпосередньо або опосередковано передаються мовами програмування та їх лінгвосеміотичним базисом, режимами їх кодування/декодування в процесі комунікації «людина-людина», «людина-машина», «людина-машина-людина» та їх варіацій.*

У межах когнітивної лінгвістики вироблено низку методів, зокрема формалізованих, виявлення й опису структури значень мовних одиниць, зважаючи на презентацію в них знань про світ. Витоки цього напрямку виходять із праць Г.В.Х. Гегеля [7], який (на противагу античним філософам) показав неспроможність зіставлення змісту знаку та його форми. І структуру значення, і внутрішню форму мовних знаків у їх взаємозв'язку можна аналізувати, зіставляти й репрезентувати методами когнітивної лінгвістики [14].

Опису лексичних значень сприяли також праці з логічної когнітивістики. У них аналізується когнітивний зміст емоцій, і результати цього аналізу можуть з успіхом застосовуватися у процесі дослідження структури конститuentів англомовного дигітального дискурсу. Щоб описати когнітивний зміст

емотивного або образного конститuentу англomовного дигітального дискурсу, потрібно виявити і схематично представити структуру класу ситуацій, у яких виникає певна конотація терміна: «Найменувати ситуацію (подію, факт), – зазначила О. Подлесова, – це означає називати й з'єднувати в одне структурне ціле, співвіднесення у свідомості з логічною пропозицією, є станом (властивістю, відношенням) і його учасників» [13, с. 17]. Опис ситуації здійснюється за допомогою системи речень. У центрі речення перебуває семантичний предикат, до якого приєднані аргументи. Таким чином, семантичний предикат англomовних конститuentів дигітального дискурсу з образним компонентом є антропоцентричним, а приєднаними до нього аргументами є явища, події, дії та наслідки дій людини.

Рис. 1. Пропозитивно-семантична аргументація конститuentу англomовного дигітального дискурсу

Можна казати про те, що Агентом 1 утворення англomовних конститuentів дигітального дискурсу є ЛЮДИНА, яка існує в реальному світі, та її особистісні характеристики, діяльність, результати цієї діяльності та ін., поширюється в новітній англomовній комп'ютерній термінології.

Образна група конститuentів англomовного дигітального дискурсу створена або може утворюватися так:

характеристики реальної людини → характеристики людини у віртуальному світі → конститuent англomовного дигітального дискурсу

Наприклад, *Webrarian* → (*Web*) + (*lib*)*rarian* (бібліотекар) → комп. бібліотекар у мережі інтернет, *concierge* → (*con*) + (*comp*)*cierge* (консьерж) комп. працівник у готелі, що допомагає клієнтам з електронною обробкою їх документів).

Таким чином, утворюються нові конститuentи англomовного дигітального дискурсу з образним компонентом, які запозичують назви понять та явищ із реального світу, видозмінюючи та адаптуючи їх до реальностей віртуального.

Однак Агент 1 (безпосередньо людина) може чинити не лише безпосередній вплив на утворення таких термінів. У такому разі залучається Агент 2 (коли людина вже мається на увазі опосередковано або взагалі віддалено).

Динамічні характеристики можна побачити у термінах, що позначають «діяльність (процес та наслідки)» (*friendly social networking* досл. «соціальні зв'язки, знайомства» комп. «соціальна мережа», *virtual visitation* досл. «віртуальне відвідування»).

Серед наведених нижче прикладів можна побачити логічну градацію устрою віртуального світу: від людини, всіх аспектів її життя, оточення, опису її дій та наслідків цих дій до найменувань сфер відпочинку тощо. Незважаючи на тенденцію до відокремлення віртуального соціуму від реального, за основу береться реальна людина [15]. Можна припустити, що ця тенденція є лімітованою адже щойно відокремлення реального та віртуального соціумів буде чітким, представники останнього не зневажать можливість створення власної лексики та термінології.

Причинами такого припущення щодо лінгвокогнітивних механізмів утворення образної та емотивної новітніх вербальних конститuentів англomовного дигітального дискурсу можуть бути такі екстралінгвальні передумови:

- тенденція до глобалізації у світі;
- швидкий розвиток комп'ютерних технологій;
- пропагування футуристичного бачення світу;
- техногенність і техноцентричність сучасного людського буття тощо [10; 20; 21; 22; 23; 25].

Мотиваційні механізми утворення англomовного дигітального дискурсу мають ґрунтуватися на дослідженні поняття мотивації, традиційно зарахованого до проблематики словотворення. На відміну від дефініцій словотворчої мотивації, що існують у лінгвістиці, під мотивацією розуміється ґрунтовна для акту семіозису лінгвопсихоментальна операція вибору мотиватора з фрагмента знань про позначуване, кінцевим результатом якої є формування ономазіологічної структури похідного знака різної природи [17, с. 81]. Мотивація не тільки встановлює формальну й семантичну залежність утворювальних та похідних, а й виявляє стійкі або довільні конекції в ментальному лексиконі та структурі свідомості в цілому.

Двовекторність аналізу мови (від думки до слова і від слова до думки) висувалася Л.С. Виготським у зв'язку з вивченням внутрішньої психологічної організації процесу породження мови [6, с. 672]. Сутність інтеграції обох підходів полягає в обов'язковому фокусуванні уваги дослідників мовної номінативної підсистеми на інтеріоризованих у концепті властивостях об'єкта найменування, їх зв'язку зі структурою значення, потенційними можливостями її динаміки й ономазіологічною структурою.

Асоціативно-термінальну мотивацію, засновану на метафоризації, розглянуто в попередньому підрозділі на прикладі когнітивної метафори. Цей тип мотивації, згідно з О.О. Селівановою, «...застосує проєкцію мотиватора на асоціативно-термінальній частині як периферії, що корелює, з одного боку, із пропозиційним ядром, а з іншого – з іншими концептуальними сферами», які постачають свої знаки до сфери буттєвого шару "mixed reality" [18, с. 92].

Також релевантним для аналізу утворення англomовних конститuentів дигітального дискурсу є трактування Н.Д. Арутюновою оцінного компонента, який спрацьовує у разі донорського постачання концептуальних сфер для подальшої імплікації: «роль оцінки полягає в тому, щоб співвіднести предмети й події з ідеалізованою, тобто нормативною, картиною світу. Ідея нормативності пронизує значний життєвий цикл, який бере початок зі сприйняття явищ дійсності, переходить до сфери комунікації й мовної семантики та завершується у словесній творчості» [2, с. 136].

Висновки. Інтерпретація ономазіологічної структури термінів припускає встановлення семантики складників як ономазіологічних ознак, їх проєкції на значення терміна, так і ономазіологічного базису як смислового й формального синтаксичного зв'язку компонентів з урахуванням семантичної і граматичної домінант конститuentів англomовного дигітального дискурсу [17, с. 82]. Слословий, формальний аналіз синтаксичного зв'язку є одним із поступових кроків під час аналізу досліджуваних одиниць. Такий аналіз уможливує віднайдення міжкультурних та лінгвокогнітивних зв'язків.

Література:

1. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса (на материале английского языка): учеб. пособ. Москва : Высшая школа, 1984. 211 с.
2. Арутюнова Н.Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва : Сов. энцикл., 1990. С. 136–137.
3. Арутюнова Н.Д. От образа к знаку. *Мышление, когнитивные науки, искусственный интеллект*. Москва : Центральный Совет философских (методологических) семинаров при Президиуме АН СССР, 1988. С. 143–167.
4. Биценко Т.О. Исторична динаміка експресивів негативної емоційності в англійському дискурсі XVI–XXст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2004. 20 с.
5. Борботько В.Г. Элементы теории дискурса. Киев : Вища школа, 1981. 144 с.
6. Выготский Л.С. Психология развития человека. Москва : Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. 1136 с.
7. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. URL: <http://lib.ru/FILOSOF/GEHEL/fepomen.txt> (дата звернення 04.02.2021).
8. Гнезділова Я.В. Стилiстичні синтаксичні засоби в емотивному дискурсі. *Вісник Харківського національного ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. 2004. № 636. С. 61–65.
9. Головенко К.В. Емотивно-оцінне ставлення до дійсності через метафоричність внутрішньої форми. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2005. № 1 (21). С. 185–190.
10. Махачашвілі Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. 204 с.
11. Науменко Л. Сучасний англomовний бізнес-дискурс. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2007. Вип. 26. С. 274–279.
12. Плисецкая А.Д. Метафора как когнитивная модель в лингвистическом научном дискурсе: образная форма рациональности. *Когнитивное моделирование в лингвистике* : международ. конф., 1–7 сент. 2003 г. : доклад. Варна. URL: <http://virtualcoglab.cs.msu.su/html/Plisetskaya.html> (дата звернення 12.02.2021).
13. Подлесова О.А. Концепты эмоциональных состояний в лингвокогнитивном и лингвокультурном аспектах : на материале английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» Самара, 2009. 24 с.
14. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. Москва : Рефл-бук; Киев : Ваклер, 2001. 656 с.
15. Реконвальд Н.В. Англomовний чат як різновид комп'ютерно опосередкованої комунікації (прагмалінгвістичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» Одеса, 2008. 20 с.
16. Родзевич Н.С. Метафора – спільне джерело творення термінологічної лексики в слов'янських і західноєвропейських мовах. *Дослідження з лексикології та лексикографії*. Київ, 1965. С. 137–156.
17. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология : монография. Киев : Фитосоцицентр, 2000. 248 с.
18. Селиванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. Київ, 2006. 716 с.
19. Скопюк Т.Г. Семантическая сложность термина и его позиция в научно-техническом тексте. *Отраслевая терминология: лингво-прагматические аспекты* : междунар. науч.-практ. конф. : тезисы докл. Воронеж, 1996. URL: <http://librar.org.ua/load.php> (дата звернення 11.02.2021).
20. Biocca F. Communication in the Age of Virtual Reality. Lawrence Erlbaum Associates, 1995. 356 p.
21. Dovey J. Game Cultures: Computer Games as New Media. Maidenhead, England : Open University Press, 2006. 340 p.
22. Forman G. Constructivism in the Computer Age. Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 1988. 234 p.
23. Heeter C. Implications of new interactive technologies for conceptualizing communication. *Media use in the information age*. Hillsdale, NJ : Erlbaum, 1989. P. 85–108.
24. Lakoff G. Metaphors We Live by. Chicago, 1980. 256 p.
25. Pylyshyn Z. W. Return of the mental image: Are there really pictures in the mind? *Trends in Cognitive Sciences*. March, 2003. Vol. 7. № 3. P. 113–118.

Lazebna N. Linguistic and cognitive mechanisms of English-language digital discourse and its constituents

Summary. The article describes the peculiarities of the world's linguistic picture, the ways of its manifestation in language, and their role in human thinking. In general terms, the world's linguistic picture is integral. Terminological systems of modern scientific fields and technology are characterized by constant lexical updating due to the fast pace of its development. That is why there is a need to organize, standardize, unify terminological units to create a single informational space and ensure effective communication among a wide variety of scientific communities and experts from different countries. The article focuses on the words' motivation within the English-language digital discourse. The key features of modern English-language digital discourse are multilinearity, multimodality, mobility, and interactivity. The article represents motivational mechanisms of the constituents' verbalization within the considered discourse. For a detailed consideration about motivational mechanisms, the approaches of cognitive linguistics are implemented, namely to identify and characterize the structure of linguistic units in the transition from the real world to the realities of the virtual world. The structure of most complex verbal constituents in the computer digital discourse is anthropocentric and, thus, it is a transparent one. The semantics of the derived word fully corresponds to the semantics of its elements. Such complex words derive from phrases. The formation and use of the constituents are functionally justified because it more accurately describes a certain process or object. Such phrases are integral lexical units. In this case, we can trace the logical gradation of the structure of the virtual world about humans and their environment. New approaches to the word-formation of constituents (English computer terms) are based on their linguistic and cognitive mechanisms. The emergence of new English-language constituents and new meanings of existing terms is also the result of a metonymic shift in the meanings of the words as a secondary scientific representation of the entity. According to the static features and concepts of the English-language digital discourse, expressiveness, emotional charge, and emotional-imperative meanings are achieved.

Key words: discourse, digital discourse, constituent, onomasiology, emotionality, language unit.